

Allemaal Familie

Nieuwsbrief

Jaargang 3 Nr. 22

april 2007

In dit nummer:

Stil staan en vooruit zien	1
Paashaas	1
Wim Haagen	2
Frans Kap	3
Als ik denk aan de 4 mei herdenking:	3
Als ik denk aan de 4 mei herdenking:	4
Ted Speet	5, 6
De Kleine IJstijd	6
vervolg: IJstijd	7

Betrokken familie genealogiën:

- *Alberts*
- *Bouweriks / Bourik*
- *Haagen*
- *Poullisse*
- *De Vink*
- *Van Wereld*
- *Weilers*

Tijdens onze traditionele Paasbrunch, kwam het gesprek op waar nu toch die Paashaas vandaan kwam. Na even Googlen kon ik het onze volwassen kinderen vertellen. Ook nieuwsgierig, lees de samenvatting hieronder.

Eind april is elk jaar opnieuw de tijd dat diverse oorlogsfilms en documentaires op TV vertoond worden, als voorloper op de Nationale herdenkingen op 4 en 5 mei.

Hoogste tijd om ook eens langer dan die 2 minuten, stil te staan bij onze familieleden die de oorlog niet overleefden, deze in een concentratiekamp doorbrachten of op andere wijze op indringende wijze met de Duitse of Japanse bezetter in aanraking kwamen. Juist ook voor de jongere generatie die de vreselijke

verhalen niet meer uit de eerste hand kunnen beluisteren, omdat [groot]ouders die de oorlog zelf meemaakten inmiddels bijna allemaal overleden zijn.

Opdat wij blijven [her]denken aan de miljoenen slachtoffers van rassenwaan en wapengekletter.

De laatste maand heeft iedereen het opeens over de veranderingen in ons klimaat. Dit o.a. naar aanleiding van de bekroonde documentaire van Al Gore. Hij heeft het o.a. over de Kleine IJstijd, de tijd dus dat onze oudst gevonden voorouders leefden. Wat die koude periode voor hen in het dagelijks leven betekende vind je op blz. 6 en 7 beschreven. Overigens was het 30° C tijdens het schrijven van dit artikel...

Overigens zijn de laatste nieuwe vondsten en 'nieuwe' verwanten toegevoegd op de AllemaalFamilie website.

Waar komt nu toch eigenlijk de paashaas vandaan?

Zeer veel heidense rituelen waarmee de terugkeer van de lente gevierd werd, zijn in de gebruiken rond het Christelijke Paasfeest overgenomen. De haas is een van oorsprong heidens symbool en is altijd een zinnebeeld van vruchtbaarheid geweest. Samen met eieren, ook symbool voor het ontkiemende leven, werd hij afgebeeld bij de godin Ostara, waarvan de naam nog te herkennen is in de Duitse en Engelse benaming voor Pasen (Ostern, Easter).

De oorsprong van zowel de paashaas als het paasei liggen dus bij de afbeelding van de Germaanse godin van de vruchtbaarheid en de lente, Ostara. Volgens overlevering was de haas aan de voeten van Ostara in eerste instantie gewoon een kip. Ostara, zou een kip gehad hebben met een vervelend karaktertrekje; het beestje verborg de eieren voortdurend en dat pikte Ostara niet. Ze veranderde de kip in een haas, die de eitjes weer mocht gaan zoeken. Sindsdien zie je

Ostara steevast afgebeeld met een haas.

Tijdens de Reformatie werd de paashaas voor 't eerst in de Duitse protestantse kerk als symbool gebruikt. In katholieke kringen, vooral in België en Zuid Nederland, worden de eieren niet gebracht en verstopt door de paashaas. De eieren worden gebracht door de klokken van Rome. Volgens de legende vertrekken de klokken op Witte Donderdag (de donderdag voor Pasen) en vlogen terug op de stille zaterdag (de dag voor Pasen) onder het Gloria der Mis. De klokken strooien de meegebrachte eieren uit over de dorpen, waarna de kinderen ze mogen gaan zoeken na de Heilige Mis.

Wim Haagen † kamp Langenstein 28 maart 1945

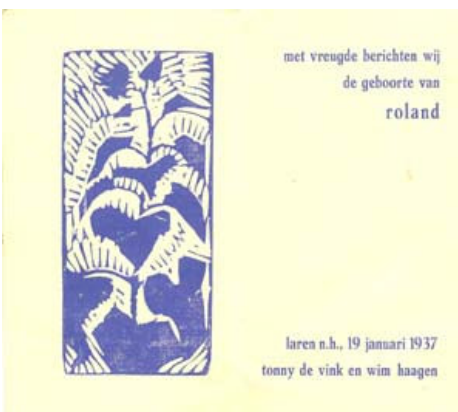

Als ik denk aan de 4 mei herdenking, denk ik aan die oom die ik nooit heb gekend maar ook aan zijn broer, mijn vader die hem zijn leven lang gemist heeft. Ons als kleine kinderen meenam naar talloze erebegravingen, zowel in Nederland als België en Duitsland. Hield hij zo de herinnering aan zijn broer levend?

Op 4 mei denk ik niet alleen aan degenen die in de Tweede Wereldoorlog het leven lieten, ik denk ook aan de moeders, echtgenoten en kinderen die tevergeefs wachtten; voor wie de

bevrijding nooit helemaal een echte bevrijding was omdat de prijs zo hoog was.

Oom Wim Haagen was een artistiek buitenbeentje in het middenstandsgeslacht van drie kinderen. Hij had vele beroepen, begon op z'n 14^e als timmerman, werkte vervolgens als meubelmaker, magazijn bediende, grossier in koloniale waren maar was bovenal tekenaar en kunstschilder. Na zijn huwelijk met Tonnie de Vink, vertrokken zij naar het schildersdorp Laren, waar ze woonden in de Kloosterstraat 6. Wim moest z'n plek in het schildersmilieu nog veroveren en werd zo, volgens de verhalen de eerste

“steuntrekker” van Laren. Na anderhalf jaar werd hun zoon Roland geboren. Het huwelijk liep stuk en Wim keerde in april 1939 al terug naar Amsterdam, in 1942 werd het huwelijk officieel ontbonden.

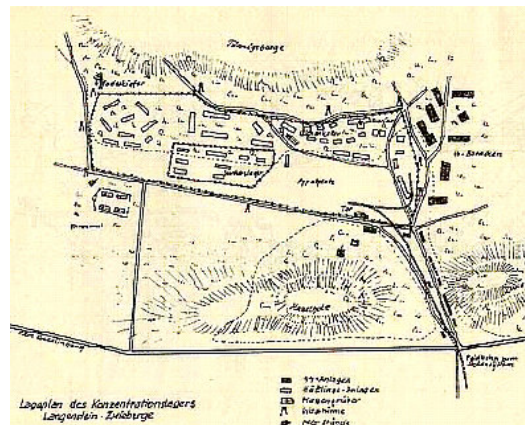
[Het door Wim zelf ontworpen geboortekaartje van zoon Roland]

Wim sloot zich rond die tijd officieel aan bij het verzet en woonde in de Mauritsstraat 1 / 1 hoog te Amsterdam. Hij pendelde op en neer met berichten en onderduikers vanuit Amsterdam naar o.a. Groningen. Tot hij in '44 werd opgepakt en afgevoerd werd naar kamp Langenstein, alwaar hij 6 weken voor de bevrijding omkwam. Lees meer over zijn rol in het verzet in 't boek **"Een Groninger pastorie"**.

Kamp Langenstein was een relatief klein Nazi-Duits concentratiekamp dat 20 april 1944 werd opgestart vlak bij het dorp Langenstein, als een subkamp van Buchenwald, ten noorden van het Harzgebergte.

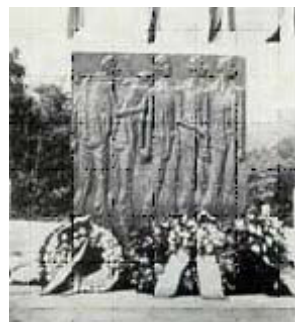
Het kamp was berekend op 2000 gevangenen. Het werden er gemiddeld 5000.

Hierdoor was de situatie voor de gevangenen zeer slecht. Op het (geschatte) totaal van 5.000 gevangenen in Langenstein Zwieberge zijn er ongeveer 3.000 gevangenen, mede door de slechte hygiëne en 'verzorging', omgekomen.

Het werkkamp had de codenaam Malachit. Dit sub-kamp van Buchenwald was opgericht om goedkope arbeidskrachten onderdak te bieden. De gevangenen werden ingezet bij de fabricage van vliegtuigen. De onderaardse fabrieken stonden in de buurt van Thekenbergen bij Halberstadt. Het bedrijf was ontstaan door een samenwerkingsverband tussen de Hermann Göring Reichswerke (Salzgitter) en de Junkers Flugzeugwerke (Dessau). Het bedrijf had de naam Malachit AG.

Van het concentratiekamp is niet veel over, slechts een paar gebouwen in de bossen zijn bewaard gebleven. Ter herinnering aan de slachtoffers is er een monument geplaatst. Ook zijn er honderden paaltjes met lintjes geplaatst.

Frans Kap † Soerabaja 8 juni 1950

Op 4 mei denk ik niet alleen aan diegenen die in de Tweede Wereldoorlog en de periode daarna het leven lieten, ik denk ook aan de moeders die tevergeefs wachtten.

Ik denk hierbij aan mijn oudtante Jans Bouweriks en haar man ome Jan Kap, wier oudste zoon Frans op 28 november 1932 naar Indonesië vertrok en daar als burger ambtenaar bij de Marine werkte. Nadat hij de vreselijke jaren in het Jappenkamp had overleefd, waren zij enorm opgelucht en blij.

Op 27 mei 1947 moest ook hun 3^e zoon, Jan naar Indonesië voor de politionele acties. Weer zaten ze in spanning en angst, maar Jan keerde 'gezond' terug.

Dat Frans uiteindelijk toch nog bij de laatste politionele acties om het leven kwam, heeft hen echt gebroken. Zwaar gewond overleed hij in het Marine hospitaal te Soerabaja. Frans werd begraven op het Nederlands ereveld Kembang Kuning te Surabaya, Indonesië.

Ook voor Jans en ome Jan was de bevrijding nooit helemaal een echte bevrijding was omdat de prijs zo hoog was.

[Nederlands ereveld Kembang Kuning te Surabaya, Indonesië.
Grafnummer 146.]

Als ik denk aan de 4 mei herdenking:

Op 4 mei denk ik ook aan mijn oom Herman van Wereld die in 1943 tewerk gesteld [Arbeitseinsatz] werd in Duitsland, daarvan terugkeerde en zijn hele leven aan hoofdpijn bleef lijden en uiteindelijk overleed aan longkanker, veroorzaakt door asbest waar hij in Duitsland mee had moeten werken. Ook voor hem was de bevrijding nooit helemaal een echte bevrijding was omdat de prijs zo hoog was.

[gezinsfoto gemaakt in 1943, vlak voor Herman's vertrek]

Op 4 mei denk ik ook aan hen die voor kortere of langere tijd opgepakt werden door de Duitse bezetter en door de doodsangst hieraan gekoppeld, deze periode nooit zouden vergeten.

Zoals Louis Weilers, hij verkocht gedurende de oorlogsjaren, de door zijn broer Frans gemaakte tegeltjes met als opdruk een Hollandse leeuw en de tekst „Alles sal reg komme”. Hij werd diverse malen opgepakt voor de Arbeitseinsatz maar telkens wist vader Frans hem weer los te praten.

Op één keer na, waarna hij drie maanden in kamp Amersfoort vast zat. Door bemoeienis van een aangetrouwde oom is hij hier zonder kleerscheuren uitgekomen.

Als ik denk aan de 4 mei herdenking:

Op 4 mei denk ik ook hen die voor kortere of langere tijd opgepakt werden door de Duitse bezetter en door de doodsangst hieraan gekoppeld, deze periode nooit zouden vergeten.

Zoals Mini Weilers, zij werkte als bedrijfsleider in de 'de Bock' cafeteria op het Kleine Gartmanplantsoen te Amsterdam. Zij werd op een dag met veel vertoon opgepakt en kwam in de beruchte gevangenis op de Weteringschans terecht.

Reden was de beschuldiging, dat ze in het eten gespuugd zou hebben van Duitse officieren...

[Persoonsbewijs Mini Weilers, 17 mei 1944]

Als ik denk aan de 4 mei herdenking: Verkeerde Keuze's

Het gezin van harpiste Dien Weilers en violist Emil Müller werd door de oorlog voor keuze's gesteld, uiteengereten en daarna door familie en omgeving beschouwd als 'foute Nederlanders' wat zeker voor hun kinderen een traumatische invloed op hun verdere leven heeft gehad. Op 4 mei denk ik dus ook aan alle onschuldige kinderen die door het oorlogsverleden van hun ouders, minstens een zo zwaar trauma opliepen. Ook voor hen was de prijs hoog.

Emil was behalve 1e violist bij het Arnhems orkest de Stehgeiger bij verschillende kleine orkestjes. Hij was volgens zeggen een zachtmoedige en belezen man. Rond de geboorte van hun kinderen woonde het gezin jarenlang in de Dullerstraat 14 te Arnhem. In de WO II sloot hij zich, zoals vele musici, aan bij het Muziekgilde van de Kultuurkamer.

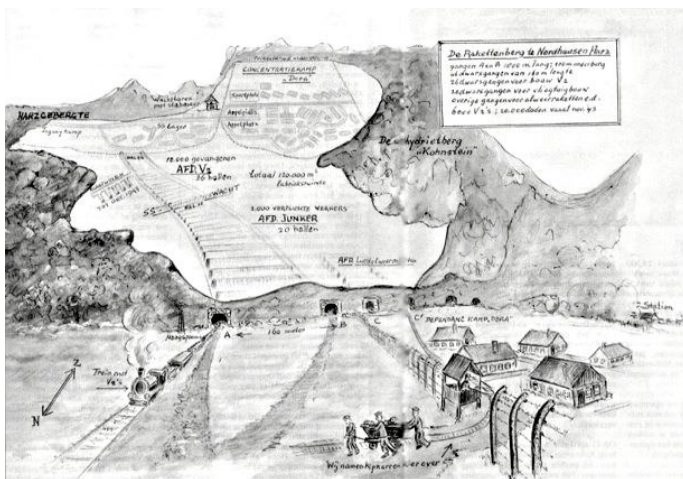
De Kultuurkamer was een op 25 november 1941, door de Duitse bezetter ingesteld instituut, waar iedereen die het vak van kunstenaar, schrijver of muzikant wilde uitoefenen, zich bij diende aan te melden. Wie, onaangemeld toch artistieke arbeid verrichtte, riskeerde een boete van f 5.000,00 [omgerekend naar de waarde in 2006 is dit € 29.500,00]. Elk orkest diende te beschikken over een goedgekeurd

repertoire om in het openbaar op te mogen treden. Het moest lid zijn van de Kultuurkamer en moest een zogenaamde 'stijlvergunning' hebben. Vanzelfsprekend moest het repertoire ten dienste staan van de nationaal-socialistische ideologie, met als trefwoorden: nationalistische instelling, verbondenheid met land en volk, historisch besef, uitbannen van alle ontaarde, ongezonde, onnatuurlijke creativiteit, een positief Germaanse houding. Hiermee werd het bijvoorbeeld onmogelijk Amerikaanse muziek uit te voeren.

Als verzachtende omstandigheid voor het gebrek aan verzet onder kunstenaars en musici werd na de oorlog ook wel aangevoerd dat de meeste van hen het vak van musicus als enige broodwinning hadden. Het publiek scheen die opvatting te delen: oproepen in illegale verzetskranten om niet naar concerten te gaan hadden geen merkbaar effect. Desondanks werden allen die lid werden, na de oorlog opgepakt als 'foute Nederlanders' en in interneringskampen vastgehouden.

Bij de dreiging van het offensief bij Arnhem, september '44, moest iedereen zich melden. Emil was in het concertgebouw op de orkestrepitie. Dien en haar dochter gingen naar de meldingsruimte en een overheidsfiguur vroeg: "Heeft er iemand van u familie in Duitsland? Ja, schreeuwde Elma. Oh, God zuchtte Dien", maar het was niet meer terug te draaien, binnen een uur vertrokken beiden per trein naar Nordhausen in de Harz, naar de zus van haar man. Na weken kwam echtgenoot Emil met zoon Albert hen achterna. Hij had gedacht wel werk te kunnen vinden bij het plaatselijke orkest, maar werd uitgelachen. Emil moest zich melden bij het arbeidsbureau en werd vervolgens als

dwangarbeider tewerk gesteld. Iedere ochtend werden hij en honderden andere dwangarbeiders en concentratiekampslaven uit kamp Mittelbau-Dora met een treintje uit Niedersachswerfen vervoerd, om in de uitgehakte onderaardse gangen in de berg Kohnstein [ook wel de Rakettenberg genoemd], te werken. Hier vond de productie van de V2 raketten [Vergeltungs-waffen], plaats.

[schets: de Rakettenberg, Kohnstein]

Begin april '45 werd de stad Nordhausen totaal plat gegooid met kettingbommen, je kon meetellen. Eén van de zwaarste bombardementen van die tijd. Hierna trokken de Amerikanen heel rustig binnen. Na ongeveer een maand riepen de Amerikanen om in de stad:

“Iedere buitenlander moet zich binnen een uur melden, anders nemen de Russen jullie mee naar Siberië”. Vrachtwagens vol mensen vertrokken naar Italië, België en Nederland.

Dochter Elma kwam als 18 jarige terug uit Duitsland en kwam 5 maanden in kamp Avegoor terecht, waar zij vanwege hongeroedeem, vervoegd verhoord werd, daarna vrijgelaten en reisgeld kreeg om naar oom Louis in Amsterdam te gaan.

Dien werd eenmaal terug in Amsterdam naar de Da Costakade gebracht en verhoord. Daarna kwam ze enige maanden in het interneringskamp Castricum-School terecht, waar ze in elkaar geslagen, bijna stierf. Iemand heeft dit aan haar broer Louis gemeld en hij 'regelde' haar vrijlating. Dien kwam toen ook in huis bij broer Lou in de Willem Rooy-aardsstraat 2, waar de twee kinderen al een tijd verbleven. Emil zat nog in het interneringskamp Hoorn, in afwachting van het voorkomen. Na ongeveer 2,5 jaar werd hij verhoord en daarna vrij gelaten.

Emil vond werk in een ijzergieterij en vervolgens in het zojuist opgerichte Noord-Hollands Philharmonisch orkest. Waar ook Dien als enige harpiste werkte. Via, via herkreeg Emil uiteindelijk ook zijn baan bij het Arnhems orkest.

Dit alles legde een zwaar stempel op de sfeer binnen de hele familie. Het contact werd vrijwel geheel verbroken en er werd in de familie niet of nauwelijks meer over hen gesproken.

Ted Speet † Darwin, 16 september 1944

Op 4 mei denk ik niet alleen aan degenen die in de Tweede Wereldoorlog het leven lieten, ik denk ook aan de moeders en vaders die tevergeefs wachtten en het oh zo gevreesde telegram ontvingen...

Ik denk hierbij aan Corrie en Pieter Speet - Weilers wier oudste zoon Ted [Theodore William John] op donderdag 8 mei 1913 in Garoet, Batavia op Java werd geboren. Een jaar later vertrokken zij naar Australië en kwamen er op 4 september 1914 aan. Hij

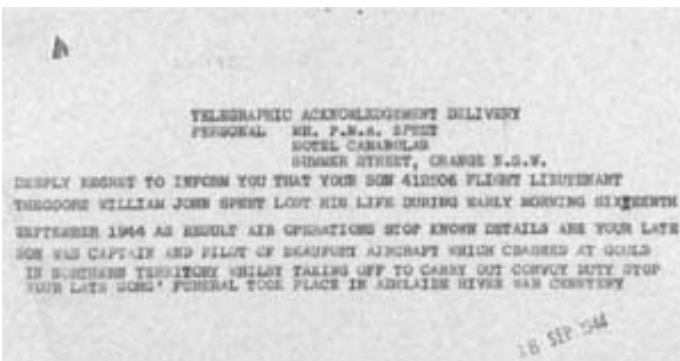
groeide op in Hotel 'Kosciusko', in de Snowy Mountains van NSW. Hij volgde hier in 1938 zijn vader op als bedrijfsleider.

Ted was vanaf 1941 piloot, Flight Lieutenant bij de Royal Australian Air Force [RAAF] en maakte vele succesvolle vluchten.

Hij kwam jammerlijk om het leven bij het opstijgen van een zwaar beladen Bristol Beaufort bommenwerper.

Het vliegtuig crashte bij 'take off' en sloeg te pletter tegen een boomstronk en vloog in brand aan het eind van de landingsbaan van het vliegveld Gould, bij Darwin. Hij is op dezelfde dag, 's avonds om 18.00 uur met militaire eer begraven op het Adelaide River War Cemetery. Het omkomen van hun oudste en veelbelovende zoon werd hen per telegram gemeld. Ook voor hen was de bevrijding nooit helemaal een echte bevrijding, omdat de prijs zo hoog was.

[telegram RAAF met melding overlijden Ted, 18 september 1944]

Ook hun jongste zoon Ronald nam dienst bij de RAAF, ook hij werd piloot en vloog Liberators gedurende de WO II, die hoofdzakelijk onderzeeërs moesten bombarderen.

[Liberator met bemanning, Ronald geheel rechts]

Een paar keer vloog hij nieuwe Liberators in, vanuit de Verenigde Staten naar Australië. Hij werd op een Anzac Day in een speech van zijn kapitein geroemd om zijn moedige, snelle en adequate optredens. ANZAC Day wordt gevierd op 25 april en staat voor "Australian and New Zealand Army Corps". Op die dag worden de oudstrijders van de twee wereldoorlogen in Australië en Nieuw-Zeeland herdacht.

De Kleine IJstijd

Naar aanleiding van de documentaire van Al Gore, the Inconvenient Truth leek het me interessant om eens na te gaan hoe het leven van onze voorouders verging in de ook door hem aangehaalde laatste zogenoemde Kleine IJstijd.

Deze begon ongeveer rond 1430, wellicht door een vermindering van de zonneactiviteit, en eindigde rond 1850. Toen steeg de gemiddelde temperatuur weer langzaam, hoogstwaarschijnlijk door menselijke invloeden, maar daar zijn de deskundigen het niet allemaal over eens. Gedurende de kleine ijstijd was de gemiddelde jaartemperatuur in West Europa ongeveer 2° C lager dan tegenwoordig.

Dat lijkt weinig, zeker vergeleken met de Grote IJstijden uit de prehistorie, waarin de gemiddelde jaartemperatuur -15° C was, maar toch maken die paar graden het verschil tussen het huidige klimaat in Nederland en dat van bijvoorbeeld Noorwegen.

Hoewel er in vroeger tijden nog geen meetapparatuur bestond, kunnen we wel veel te weten komen uit gedetailleerde verslagen en dagboeken uit de scheepvaart maar ook van boeren, molenaars, vissers en andere mensen die beroepsmatig met het weer hadden te maken.

In Nederland werd de Kleine IJstijd gekenmerkt door koude en lange winters, die vaak al begin november begonnen en tot maart of zelfs eind april duurden. Trekvaarten en binnenzeeën vrozen dicht.

De zomers waren ook niet warm en dat zorgde voor slechte oogsten en zelfs hongersnoden.

De vele winterse schilderijen uit met name de 16^e en 17^e eeuw illustreren deze periode duidelijk. Zoals bijvoorbeeld de beruchte winter van 1565, dat op bovenstaand schilderij van Pieter Breughel werd verbeeld. Tijdens de kerstdagen van deze winter kon men brood, bier en wijn nauwelijks ontdooid houden en als men water ging halen vroomde de ketel aan de hand vast. Ook begon de vorst in de kelders door te dringen, waar de wintervoorraad in potten en glazen weckflessen was opgeslagen, wat mensen tot radeloosheid dreef.

Allemaal Familie

Nieuwsbrief

Pagina 7

FAMILIE
NIEUWSBRIEF

Redactieadres
NIEUWSBRIEF:

Henriëtte Weilers -
Haagen
Parnassiakade 16
2015 KK Haarlem

Email: Henriette@
AllemaalFamilie.nl

www.
AllemaalFamilie.nl

Vervolg: Kleine Ijstijd

Men had gebrek aan hout, bier en zoet water. Veel mensen hadden zo'n gebrek aan brandstof dat ze de zolderingen van hun huizen opstookten. Veel dieren in het wild vrozen tijdens de strenge winters dood. Dit betekende weer een geluk bij een ongeluk voor de allerarmsten, aangezien het jagen normaal gesproken ten strengste voorbehouden was aan de adel en de beter gesitueerden.

Voorals strenge winters maakten in de oude dagen een diepe indruk op het sociaal en maatschappelijk leven.

In Nederland kwam maandenlang de temperatuur niet boven de -12° C.

In het dagboek van de Amsterdamse belastinginnehmer Bicker Raye lezen we dat op 22 januari 1740, de door zo'n 20 paarden getrokken ijsbreker het dikke ijs niet meer kon breken en er daardoor geen drinkwater uit de Vecht naar Amsterdam vervoerd kon worden. De bierbrouwers waren zelfs van plan om het ijs helemaal tot Weesp uit te zagen...

Postpaarden en mensen vielen op straat zo neer en vrozen dood. Al dit opschrijvende bevroor hem de inkt aan de pen, terwijl hij bij een groot vuur zat.

Steden als Haarlem en Leiden vielen in inwoneraantal tot bijna de helft terug. Grote troepen 'paupers' [o.a. werkloze landarbeiders] zwierven bedelend over het platteland.

Tijdens langdurige winters kwam het ook nog wel eens voor dat troepen hongerige wolven uit Oost Europa zich in de buurt van de bewoonde gebieden waagden. In januari 1670 komt er uit Dalen [Drente] het bericht dat een grote wolf heeft geprobeerd een kind mee te slepen wat tijdig door de vader kon worden voorkomen. Ten tijde van de zeer strenge winter in 1696-1697 wordt in de Bommelerwaard melding gemaakt van overlast door uitgehongerde wolven. De winter van 1739 - 1740 bracht 6 maanden poolkou en bovendien de koudste zomer van de eeuw. Vooral in de Achterhoek, de Veluwe, en Noord-Brabant ondervond men overlast door grote troepen wolven.

Ijsvermaak - Barent Avercamp, 1612-1679

De welgestelden wilden van de nood nog wel eens een deugd maken en het winterweer benutten om volop te recreëren. Vrijwel elke gegoede familie had wel een arrenslee. Een bezoek aan 'verre' familie of zakelijke relaties bleek in één dag te doen te zijn, via bijvoorbeeld de bevroren trekvaart tussen Haarlem en Leiden. Voor de armlastigen betekende een strenge winter daarentegen honger en koude.

Winterlandschap - Jacob van Ruisdael

In 1709 trof een historische koudegolf noordwest Europa. Mensen vrozen dood in hun schamele huizen, die niet waren berekend op dergelijke barre weersomstandigheden.

